

СТАНОВИЩЕ

от доц. д. н. Нарцис Торбов, УниБИТ – София
на Калоян Иванов Петков, докторант
в Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Исторически факултет, Катедра „Археология“
за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“

Дисертационният труд на Калоян Петков труд се състои от увод (въведение в проблематиката), четири глави, заключение, библиография, приложение към текста, каталог, диаграми и карти (10 диаграми и 15 карти) - 415 страници.

В увода докторантът определя целта и задачите на научното изследване. Обект на проучване са оръжията-вотиви от Древна Тракия и ролята им в ритуален контекст. Основната цел на изследването е съсредоточена в разглеждането на въоръжението, открито в ритуална/култова среда. Първостепенна задача е изготвянето на база от данни за оръжията, разположени на територията на Древна Тракия. Използваният от докторанта метод е сравнителният анализ и съпоставяне на археологическите комплекси от Древна Тракия с аналогични на тях от Европа. Натрупаната информация позволява на докторанта да състави каталог, диаграми и карти. Изследването на Калоян Петков е оформено въз основа на сериозна изворова база: археологически материали и писмени сведения (исторически извори, епиграфски данни).

Териториалните рамки на научното изследване включват три географски зони: Древна Тракия, съседните територии и други региони от Европа и Средиземноморието. Хронологическият обхват на темата е I хил. пр. Хр. - желязната епоха.

Историографският преглед на научната литература е представен във втора глава. Той е разделен на две части – в първата от тях са анализирани

научните изследванията за Древна Тракия, а във втората са представени публикациите за регионите, разглеждани в дисертацията.

В трета глава на дисертацията са анализирани оръжията от Древна Тракия в ритуален контекст. Представен е общ преглед на култовите обекти, от които те произхождат. Разгледано е и самото въоръжение, използвано като вотивен дар – мечове, кинжали, ножове, брадви, копия, стрели, шлемове, брони/ризници, наколенници, щитове, коланни гарнитури и ездитно снаряжение. Авторът констатира от приведените статистически данни, че копието заема първостепенно място. Ездитното снаряжение (юзди, шпори, приложения за конска сбруя) също намира широко приложение като вотивен дар. Оръжията са рядко срещани в светилища. Основното количество от тях произхожда от ритуални ями и депозити.

Археологическите комплекси, в които е регистрирано въоръжението, са разгледани в хронологичен ред през отделните периоди от желязната епоха. Според докторанта част от гробовете, разкрити в могилни насипи, са свързани с идеята за хероизация. Оръжията определят високия йерархичен статут на покойника. Те символизират представата за мъжа-воин и преминават с него в задгробния свят. През втората фаза на ранножелязната епоха в гробовете е депониран богат и разнообразен инвентар от въоръжение, накити, съдове от благороден метал и ездитно снаряжение. Калоян Петков обособява няколко етапа в развитието на погребалните практики и депонирането на оръжия като вотивен дар на територията на Древна Тракия. Етап 1: късната бронзова и първата фаза на ранножелязната епохи – гробовете са с по един или два елемента на въоръжението. Етап 2а: втората фаза на ранножелязната епоха - богати могилни гробове с разнообразен инвентар. Етап 2б: класическата и ранноелинистическата епохи - наличие на защитно и парадно въоръжение в богати гробове, изграждане на монументални гробници. Етап 3: средния и късния период на елинистическата епоха – гробове с нова тип въоръжение. Етап 4: период от

време преди и след формирането на римските провинции в Древна Тракия - римско влияние в елементите на въоръжението, открито в гробовете.

Каталогът на дисертацията съдържа 61 археологически обекта от Древна Тракия, разделени по географски принцип в три отделни зони – териториите на юг от Стара планина (Каталог-А); между река Дунав и Стара планина (Каталог-Б); на север от река Дунав (Каталог-В). Анотациите включват местоположението, хронологията, структурата и вотивните дарове от култови обекти основно от България и Румъния.

Четвърта глава на дисертационния труд е посветена на проблематиката на оръжията с вотивно предназначение от регионите, съседни на Древна Тракия. Представени са сведения от Древна Гърция, Древна Македония; Магна Греция и Италия (Апенински полуостров), Древна Илирия, териториите на Келтския културен кръг (Централна и Западна Европа, западните части на Балканския полуостров) и на Северночерноморския културен кръг (райони на Северното Черноморие). В приложение към текста на четвърта глава са използвани примери от третата група от географския обхват: Мала Азия, остров Сардиния, Иберия (Иберийски полуостров), Британия (остров Великобритания) и територията на Северноевропейския културен кръг (Скандинавски полуостров, Балтийските държави, Северна Германия и Полша)

Пета глава на дисертацията е посветена на ритуалите, свързани с въоръжението - създаването на трофеи и ритуалното „умъртвяване“ на оръжия. Според докторанта трофеите са антропоморфни паметници, изработени обикновено от дърво, върху които се поставят оръжия. Те са създадени по повеля на победителите, които плякосват оръжията на победените си врагове. Калоян Петков отбелязва, че на територията на Древна Тракия не е регистрирано съществуването на трофеи. В историческите извори отсъстват сведения за изграждането на подобни паметници.

Ритуалното „умъртвяване“ на оръжия е осъществено чрез тяхното огъване, насичане/счупване и горене. Тази ритуална практика е често използвана през периода III – I в. пр. Хр. Тя води до изграждане на големите култови комплекси с положени в тях комплекти от въоръжение. Според докторанта на територията на България са регистрирани подобни обредни действия през продължителен интервал от време: от късната бронзова епоха до първите столетия след създаването на римските провинции. Налице е сходство с документираната ритуална практика в Централна и Западна Европа.

В заключението на дисертацията са представени накратко изводите на автора, оформени в текстовата част. Чрез него се добива представа за научния принос на Калоян Петков, който е обобщил значима по обем информация.

Докторантът е автор на четири публикации (две под печат), които са от важно значение за неговото научно израстване. В тях той разглежда отделни проблеми, развити подробно в дисертационния труд. Препоръчвам на Калоян Петков да го публикува, като акцентът бъде поставен върху събраната информация за оръжията като вотивен дар от територията на Древна Тракия

Научно изследователската дейност на докторанта е обемна и ползотворна. Обявявам пред научното жури своята положителна оценка за присъждането на Калоян Иванов Петков на образователната и научна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 2.2 „ИСТОРИЯ и АРХЕОЛОГИЯ“.

Дата:

09.05. 2023 г.

Член на журито:

(доц. д. н. Н. Торбов)